

29/04/2021

Gasgrid Finland Oy:n selvitys Balticconnector-yhteenliitäntäpisteessä sovellettavan kapasiteetinjakomekanismin kehittämisestä

1 Tausta

Energiaviraston vahvistuspäätöksessä 'Balticconnector-yhteenliitäntäpisteessä sovellettavan kapasiteetinjakomekanismin vahvistaminen' (1950/533/2020) Energiavirasto velvoittaa Gasgrid Finland Oy:n toimittamaan Energiavirastolle 30.4.2021 mennessä selvityksen siitä, miten Balticconnector-yhteenliitäntäpisteessä sovellettavaa kapasiteetinjakomekanismia voidaan kehittää siten, että se vastaa paremmin kapasiteetin kysyntää lainsäädännön vaatimukset huomioon ottaen.

Tässä selvityksessä Gasgrid Finland Oy esittää, miten Balticconnector-yhteenliitäntäpisteen kapasiteetinjakomekanismia voitaisiin kehittää tulevaisuudessa. Gasgrid Finland Oy on saanut palautetta markkinaosapuolilta sekä keskustellut Viron siirtoverkonhaltijan Elering AS:n kanssa Balticconnectorin kapasiteetinjakomekanismista.

2 Gasgrid Finland esittää nykyisen kapasiteetinjakomekanismin jatkamista vuonna 2022

Gasgrid Finland esittää nykyisen kapasiteetinjakomekanismin, implisiittisen kapasiteetinjakomekanismin, jatkamista vuonna 2022. Esityksen mukaan kapasiteetti jaetaan implisiittisesti perustuen a) markkinaosapuolille vahvistettuihin nominaatioihin b) toteutuneisiin Balticconnectorin yli solmittuihin kauppoihin kaasupörssi(e)n kautta.¹

Gasgrid Finland ei näe selvityksen valmisteluajankohtana merkittäviä muutostarpeita nykyiseen kapasiteetinjakomekanismiin. Gasgrid Finland esittää, että nykyisen kapasiteetinjakomekanismin ehtoja arvioidaan yksityiskohtaisella tasolla vuoden 2021 jälkimmäisellä vuosipuoliskolla, kun Energiavirasto on antanut lausuntonsa Balticconnectorissa sovellettavasta kapasiteetinjakomekanismista. Perustelut Gasgrid Finlandin esitykseen Balticconnectorissa sovellettavasta kapasiteetinjakomekanismista ovat seuraavat:

- Nykyinen kapasiteetinjakomekanismi mahdollistaa syvemmän markkinaintegraation, alueellisen tariffivöhykkeen, jossa tariffivöhykkeeseen kuuluvien maiden välillä ei ole syöttö- tai ottokapasiteettimaksuja. Alueellisen tariffivöhykkeen mahdollistava ("Inter TSO Compensation") ITC-malli vähentää maidenvälisen kaupankäynnin kilpailukynnystä, koska maidenvälisillä kapasiteettituotteilla ei ole hintaa. Hinnaton kapasiteetti tariffivöhykkeen sisällä olevissa yhteenliitäntäpisteissä mahdollistaa kaasuenergian maahantuonnin sieltä, mistä se on halvinta. Jos rajoilla siirryttäisiin kapasiteettihuutokauppoihin, huutokaupoissa syntyisi maidenvälisille siirtotuotteille

¹ [Balticconnectorin kapasiteetinjakomekanismi 2021](#)

helposti hinta, vaikka maiden välillä ei olisikaan fyysistä ruuhkaa. Tämä heikentäisi alueellisen tariffivyöhykkeen tehokkuutta. Lisäksi huutokauppa-alusta synnyttää kustannuksia kehitys-, lisenssi- ja ylläpitokulujen sekä siirtoverkonhaltijan ja mahdollisesti asiakkaiden järjestelmiin tehtävien päivitysten myötä.

- Kapasiteettiverkkosäännön 2017/459 artikla 3 (6) määrittelee implisiittisen kapasiteetinjakomenetelmän seuraavasti: ”implisiittisellä jakomenetelmällä tarkoitetaan kapasiteetinjakomenetelmää, jossa sekä siirtokapasiteetti että vastaava kaasumäärä jaetaan samanaikaisesti, mahdollisesti huutokaupalla.” Balticconnectorissa implisiittinen kapasiteetinjakomekanismi perustuu vahvistettuihin nominaatioihin. Markkinaosapuolten nominaatiot ovat ilmoituksia, joiden mukaisesti markkinaosapuolet pyytävät Gasgrid Finlandia siirättämään nominaatioilmoituksessa ilmoitetun kaasumäärän. Samanaikaisesti, kun Gasgrid Finland vahvistaa markkinaosapuolten tekemät nominaatiot, markkinaosapuolille jaetaan vastaava määrä siirtokapasiteettia. Myös kaasupörssi(e)n kautta jaettavan kapasiteetin osalta sovelletaan implisiittistä kapasiteetinjakomekanismia. Samanaikaisesti, kun pörssi(e)n kautta solmitaan Balticconnectorin yli rajat ylittävä kauppa kaasunenergiasta, vastaava määrä Balticconnectorin kapasiteettia jaetaan kaupan toteuttamiseksi. Gasgrid Finlandin tulkinnan mukaan sekä vahvistettuihin nominaatioihin perustuva että pörssi(e)n kautta tapahtuva implisiittinen kapasiteetinjakomekanismi on kapasiteettiverkkosäännön mukainen, koska molemmissa tapauksissa sekä siirtokapasiteetti että siirtokapasiteettia vastaava kaasumäärä jaetaan markkinaosapuolille samanaikaisesti.
- Puiatun kompressoriaseman käyttöönotto tapahtui 29.4.2021. Myös Paldiskin kompressoriasema saataneen käyttöön vuoden 2021 aikana. Balticconnectorin ruuhkaisuudesta korkeamman kapasiteetin aikana saadaan kattavampi kuva vasta lämmityskaudella 2021-2022. Kesäkausina ruuhkia ei esiintyne. Päätöstä huutokauppoihin siirtymisestä ei siten kannattaisi tehdä ennen kuin nähdään, onko kapasiteetin nostolla vaikutusta ruuhkaisuuteen talviaikana.
- Markkinaosapuolilta saadun palautteen (webinaarit, suora palaute Gasgridille) perusteella nykyinen kapasiteetinjakomekanismi toimisi markkinaosapuolten kannalta paremmin kuin mahdollinen huutokauppamekanismi. Vaikka kumpikaan kapasiteetinjakomekanismi ei ole täydellinen, huutokauppamekanismi koetaan pääosin huonompina vaihtoehtona nykyiseen menettelyyn nähden. Markkinaosapuolet ovat sopeutuneet nykyisen mekanismin käyttöön ja huutokauppamenettely edellyttäisi uudenlaisten hankintamenettelyjen käyttöönottoa sekä sitoutumista tiettyinä päivämäärinä ja ajanhetkinä tapahtuvien huutokauppojen aikatauluihin.
- Huutokauppamekanismin soveltaminen Balticconnectorissa johtaisi siihen, että alueellisen tariffivyöhykkeen sisällä Suomen ja Viron välille muodostuu kapasiteetille hinta. Vahvistetun viitehintamenetelmän, postimerkkimenetelmän, mukaisesti syöttö- ja ottokapasiteettien viitehintojen olisi oltava kaikissa syöttö- ja ottopisteissä samat. Viitehintaa, eli vuosikapasiteettituotteen hintaa, olisi käytettävä huutokauppojen rajahintana, ellei alennuksia tariffiverkkosäännön 2017/460 (TAR NC) artiklan 9 (2) mukaisesti ole mahdollista soveltaa.

- Gasgrid Finland ja Baltian siirtoverkonhaltijat jatkavat edelleen neuvotteluja ITC-mallin laajentamiseksi Liettuaan. Huutokauppa-alusta muuttunee tarpeettomaksi, mikäli siirrytään tulevaisuudessa yhteiseen tasehallinta-alueeseen Baltian maiden kanssa.
- Nykyinen kapasiteetinjakomekanismi mahdollistaa joustavan markkina-alueet ylittävän kaupankäynnin GET Balticissa, koska kapasiteettituotteilla ei ole hintaa. Jos kapasiteettihuutokaupat asetettaisiin, myös GET Balticissa implisiittisesti jaettaville kapasiteettituotteille olisi asetettava hinta, koska muuten kahdenvälisiä kaasuntoimitussopimuksia tehneet markkinaosapuolet olisivat eri asemassa kuin ne, jotka hankkivat lyhytaikaiset kapasiteettituotteensa implisiittisesti GET Balticissa tehtyjen kauppojen kautta. Näin ollen nykyinen implisiittinen kapasiteetinjakomalli GET Balticissa ei olisi mahdollinen.
- Jos markkinaintegraatio etenee kohti yhteistä tasealuetta, siirtoverkonhaltijoiden on suunniteltava alueen fyysinen tasehallinta siten, että toimitusvarmuus pystytään varmistamaan myös erilaisten riskiskenaarioiden toteutuessa. Esimerkkinä riskiskenaariosta Balticconnector voi jatkossakin olla fyysisesti ruuhkainen, jos markkinaosapuolet haluavat tuoda Baltiasta Suomeen enemmän kaasua kuin mitä Balticconnectorissa voidaan fyysisesti siirtää. Yhteisessä tariffialueessa yhteenliitännätpisteessä sovelletaan kapasiteettiverkkosääntöä 2017/459, mikä asettaa kapasiteettihuutokaupan osalta tarkat vaatimukset aikataulun ja huutokauppaperiaatteiden osalta. Yhteisessä tasealueessa Balticconnector ei olisi vastaavaan tapaan yhteenliitännätpiste. Tällöin kapasiteetinjakomekanismia voidaan soveltaa vain tarvittaessa esim. talviaikana, kun kaasun käyttö todennäköisesti on suurempaa.
- Myös Elering puoltaa nykyisen kapasiteetinjakomekanismin jatkamista vuonna 2022.

3 Huutokauppamekanismin käyttöönotto olisi mahdollista aikaisintaan 1.7.2022, jos huutokauppoihin siirtyminen on välttämätöntä

Kapasiteettihuutokauppojen käyttöönotto Balticconnectorissa olisi mahdollista aikaisintaan 1.7.2022 alkaen. Kapasiteettihuutokauppa järjestettäisiin ensimmäisen kerran 1.7.2022 kapasiteettiverkkosäännön mukaisesti vuosituotteella, joiden kesto on 1.10.2022-30.9.2023. Tämän jälkeen huutokaupat toteutetaan kapasiteettiverkkosäännön mukaisella huutokauppa-aikataululla.

Gasgrid kuitenkin esittää, ettei kapasiteettihuutokauppamenettelyä otettaisi käyttöön ennen 1.10.2022 tarkoittaen, että ensimmäinen huutokauppa järjestettäisiin kvartaalikapasiteetille aikajaksolle 1.1.-31.3.2023. Tällöin siirtoverkonhaltijoille jäisi aikaa seurata talvikauden 2021-2022 ajan kapasiteetin riittävyyttä ennen kuin mahdollisen huutokauppa-alustan ylösajaminen on käynnistettävä. Ehdotus johtuu seuraavista:

- Huutokauppamekanismin käyttöönotto vaatii muutoksia markkinasäännöissä ja siirtoverkonhaltijoiden tietojärjestelmissä, joihin on varattava aikaa vähintään 6 kk.

Tämän lisäksi markkinasäännöt on vahvistettava rinnakkain sekä Suomessa että Viro-Latviassa.

- Huutokauppa-alusta tai siihen liittyvä palvelu on lähtökohtaisesti kilpailutettava (2-3 kk) ja huutokauppa-alustan käyttöönotolle on varattava aikaa (2-3 kk).
- Markkinaosapuolten on ehdittävä valmistautua huutokauppojen käyttöönottoon omassa toiminnassaan kattaen mm. pitkäaikaiset kaasunhankinta- ja myyntisopimukset sekä tietojärjestelmät. Aikaa valmistautumiseen täytyy jättää vähintään 6 kk siitä, kun markkinasäännöt on vahvistettu.
- Huutokauppojen käyttöönotto edellyttää muutoksia GET Balticin implisiittiseen kapasiteetinjakomekanismiin. Vaikka siirtoverkonhaltijat asettaisivat huutokaupattaville kapasiteettituotteille lattiahinnaksi nolla, huutokaupoissa kapasiteettituotteille muodostuu hinta, mikäli kysyntää kapasiteettituotteista on enemmän kuin tarjontaa. Nykyisin kapasiteetti jaetaan GET Balticissa ilmaiseksi, mutta huutokauppaamekanismin käytössä ollen olisi kilpailua vääristävää, jos samalle kapasiteettituotteelle muodostuisi huutokaupoissa hinta ja GET Balticissa ei. GET Balticille jaettavan kapasiteetin ja sen hinnanmääräytymisen osalta tarvitaan suunnittelua ja säännöt, mikä kestää arviolta noin 2-3 kk siinä yhteydessä, kun markkinasääntöjä kokonaisuudessaan päivitetään. Lisäksi muutos voi aiheuttaa päivitystarpeita GET Balticin järjestelmiin.
- Kapasiteettihuutokauppa Balticconnectorissa muuttaa alueellisen tariffivyohtyksen periaatetta, jonka mukaan yhteiseen tariffialueeseen kuuluvien maiden välisissä rajapisteissä ei ole tariffia. Lisäksi kapasiteettihuutokaupoista saatavat tulot vaikuttavat siirtoverkonhaltijoiden välisessä ITC-sopimuksessa määriteltyyn ITC-mekanismiin. Ko. sopimusta on päivitettävä tältä osin. Työ vaatii mahdollisista tariffivaikutuksista riippuen 2-3 kk:sta jopa 12 kk:een rinnakkain markkinasääntöjen muutosten kanssa. Mikäli kapasiteetinjakomekanismi vaikuttaa FINESTLAT-alueen tariffeihin, muutos voi viedä jopa vuoden johtuen maakohtaisista tariffien hyväksyttämistä sekä kuulemisprosessista.

3.1 Huutokauppojen käyttöönoton arvioidut vaikutukset

Huutokaupoilla on todennäköisesti seuraavat vaikutukset markkinan toimintaan:

- Suomen ja Viro-Latvian välille muodostuu markkinahintaero, joka johtuu kapasiteetille muodostuvasta hinnasta huutokaupoissa ja GET Balticin sovellettavan implisiittisen kapasiteetinjaon soveltamisesta.
- Kapasiteettihuutokauppa-alustasta syntyy kehitys-, lisenssi- ja ylläpitokuluja, jotka siirtyvät kapasiteettituotteiden hintoihin koko ITC-alueella. Toisaalta huutokaupoista saatavat tulot vähentävät hinnannostopainetta.

- Kapasiteettimekanismin muutoksesta syntyy kehityskustannuksia siirtoverkonhaltijoille, GET Balticille ja markkinaosapuolille IT-järjestelmien kehitystarpeiden, sääntömuutosten, sopimusmuutosten sekä perehdytystarpeiden vuoksi.
- Markkinaosapuolet voivat hankkia pitkä- ja lyhytaikaisia kapasiteettituotteita huutokaupoista ja suojata siten kaasuntoimitussopimustensa vaatimat siirtomäärät etukäteen. Tämä lisääisi markkinan toiminnan ennakoitavuutta ja vähentäisi tarvetta kaasuntoimitussopimusten riskipreemioille. Toisaalta, mikäli yhteinen tasealue muodostettaisiin, huutokauppa-alustan käytölle saattaa olla tarve vain lyhyen aikaa.

Lisätietoja asiasta antaa Gasgrid Finlandin kehityspäällikkö Mika Myötyri, mika.myotyri@gasgrid.fi.